

הסיפור שלי

סיפור מעורר השראה
לשולחן השבת

תרגום דברי הרבי

הרב טוביה בלוי

[של תנועת החסידות] הוא ההתקשרות לצדיק, רועה האמונה". הרבי מחק את המילה "העיקריים". אחר כך שמתי לב שבלוח "היום יום" מופיע המשפט: "יסוד עיקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המוח השליט על הלב בתולדתו, ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השכלה הבנה והעמקת הדעת בגדולת בורא העולם ברוך הוא". ידוע שאחד ההבדלים בין חב"ד לחסידויות פולין הוא בדרישה לעבודה עצמית בהתבוננות בגדולת ה', ולא להסתפק רק בכך שהצדיק ירומם ויעלה את חסידיו.

הביטוי "יסוד" מורה על משהו שבלעדיו הבניין כולו אינו יכול להתקיים, אך "יסוד עיקרי" הוא יותר מכך. כך הבנתי את ההגהה הזו של הרבי: כמובן שגם בחב"ד ההתקשרות לרבי היא אמנם "יסוד", אך "יסוד עיקרי" הוא העבודה בכוח עצמו, להעמיק את הדעת ולשיג את גדולת ה', ועל ידי זה לשעבד את המוח ואת הלב לעבודת ה'.

דוגמה נוספת: מאחר שהיה זה ביקורי הראשון, עקבתי באופן מיוחד אחר כל תנועותיו של הרבי, וזכיתי לראות איך כל שנייה מחושבת ומתוכננת, אין שנייה של בטלה. ביומן כתבתי, "רואים שאצל הרבי מנוצלת כל אלפית השנייה", אך הרבי מחק את המילה "אלפית".

למעשה, את עבודתי בתרגום דברי הרבי התחלתי כבר באותו חודש תשרי הראשון אצל הרבי. כידוע, הרבי נהג לשלוח פעמיים בשנה - לקראת חגי תשרי וחג הפסח - "מכתב כללי" שהיה ממוען "אל בני ובנות ישראל, בכל מקום שהם". המכתבים שנכתבו במקור ביידיש, תורגמו לאנגלית ולעברית, והתפרסמו בתפוצה רחבה, כולל גם מעל גבי דפי העיתונות הכללית בישראל ובארצות הברית.

הרב אוריאל צימר, שנפטר בשנת תשכ"ב (1961), היה מופקד לאורך שנים על מלאכת תרגום המכתבים הללו לעברית. בתשרי הבא, שבו ביקרתי לראשונה בחצר הרבי, ניגש אליי מזכירו של הרבי, הרב לייבל גרונו, עם המכתב החדש שיצא ביידיש. "הרבי ביקש שתתרגם אותו לעברית", הודיע לי. מאז תרגמתי את רובם ככולם של המכתבים הכלליים, שרבים מהם הודפסו אחר כך ב"הוספות" לכריכי ה"לקוטי שיחות".

בשנים ההן, לפני עידן הפקסימיליה, שלא לדבר על דואר אלקטרוני, התהליך כולו היה מורכב הרבה יותר. היו שולחים לארץ עותק של המכתב המקורי ביידיש לתרגום, ואחר כך היו צריכים למצוא מישהו שנוסע חזרה כדי להעביר באמצעותו את התרגום. בדרך כלל טיפל בכך הרב אפרים וולף, יו"ר אגודת חסידי חב"ד בישראל. אחרי שהרבי הגיה את התרגום, היו מתקשרים מהמזכירות לרב וולף ומקריאים לו את התיקונים, ואז היו מסדרים ומכינים את המכתב לדפוס ולפרסום בכל העיתונים הגדולים.

התיקונים וההגהות של הרבי היו מאלפים ומעניינים מאוד, מדויקים בתכלית הדיוק, על מידת הדייקנות שאפיינה את המכתבים

מי שהגיע לחב"ד מהחוגים הירושלמים הקנאים ועמד בקשר קרוב עם כלל החוגים החרדיים בארץ הקודש, הרגשתי שקיים מחסור בחומר הסברה מתאים לחוגים כאלה ואחרים, על אודות ענינה של חסידות חב"ד ועל הרבי. בזמנו היה את הרבעון "בטאון חב"ד" שהחל לצאת לאור בשנת תשי"ב (1952) על ידי צעירי אגודת חב"ד, אך מסיבות שונות הוצאתו לאור פסקה אחרי תשעה עשר גיליונות.

כשנכנסתי ליחידות עם הרבי בביקורי הראשון בשנת תשכ"ג (1962), העליתי את הנושא. הרבי הסביר את הרקע להפסקת הוצאתו לאור של הביטאון: "הגיעו לכאן תרגומים של השיחות (הכוונה לתרגומי שיחותיו של הרבי שהתפרסמו בביטאון) שהיו צריכים לעבור עליהם מחדש, וכעת אין כאן את הזמן לזה. אם אתה תקבל על עצמך את התרגומים, תוכל להתחיל לתרגם את השיחות ולערוך את בטאון חב"ד". הרבי הורה לי לצרף אליי אנשים נוספים למלאכת כתיבת ועריכת הביטאון, והזכיר בין היתר את שמותיהם של הרב חנוך גליצנשטיין והרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ).

חידשנו את הוצאתו לאור של "בטאון חב"ד", ובגיליון הראשון שהוצאנו פרסמתי סקירה על ביקורי בחצר הרבי, תחת הכותרת "יומן מסע חודש השביעי תשכ"ג לליובאוויטש". הביטאון כולו עבר את שבט ביקורתו של הרבי, וגם על היומן שכתבתי עבר הרבי ואף ציין כמה תיקונים והגהות משמעותיים.

לדוגמה, בתחילת היומן כתבתי: "...אחד מיסודותיה העיקריים

<<

הללו, מעידות גם הערות השוליים הנרחבות ומראיי מקומות מפורטים שליוו כל מכתב כללי, לעתים גם בפרטים "שוליים" לכאורה, כמו התאריך בראש המכתב או הברכה שכתב הרבי בחתימתו.

על הקפדת הרבי בענייני פרסום והוצאה לאור אפשר ללמוד גם מדברים ששמעתי ממנו בהזדמנות אחרת. עמדתי בקשר עם הסופר הידוע הרב אליהו מוקוטובסקי - המוכר בשם הרב אליהו כייטוב - שחיבר בין היתר את הספרים "איש וביתו" ו"ספר התודעה". הוא עסק רבות בכתיבה ובהסברה מעל גבי במות שונות. פעם פנה אליי ביוזמה להוציא לאור חוברת שתעסוק בליבון בעיות וסוגיות אקטואליות בווערות המעסיקות את הציבור בארץ ישראל, תוך הבהרת ההשקפה של היהדות החרדית-תורנית בנושאים הללו.

הוא הציע להיות בין הכותבים ואף התנדב לערוך את החוברת, אך היה סבור שלא כדאי שזה יתפרסם בשם חב"ד באופן גלוי. להבנתי, כוונתו הייתה שפרסום חב"ד ירמיי יהיה מנוע מלהתבטא בצורה גלויה וחופשית בחלק מהסוגיות, מחשש שהדבר עלול להפריע לפעילות הפצת היהדות והקירוב. הרבי שלל את הגישה הזו, "מה שיש לחב"ד לומר, היא אומרת באופן גלוי ולא מתביישת בכך", אמר.

מאז אותה יחידות ראשונה שלי בשנת תשכ"ג (1963), התחלתי לתרגם את השיחות של הרבי, וצעירי חב"ד הוציאו אותן לאור והפיצו בתור חוברות שבועיות. לאחר שהסתיים מחזור שלם, שאלנו את הרבי לגבי הוצאת מחזור שני. הרבי אישר, אך הוסיף תנאי: "ובלבד שלא יהיה תרגום מילולי".

זו הוראה חשובה מאוד שנוגעת לתרגום דברי הרבי; יש נטייה לחשוב שמאחר שמדובר ב"דברי אלוקים חיים" וקדושים, הרי גם כאשר מתרגמים ומעבירים זאת ל"כלי אחר", כביכול, חייבים להיצמד לכל מילה ומילה כבמקור.

מסתבר שהרבי לא סבר כך; אדרבה, כאמור הוא התנה שלא לתרגם מילולית. שכן, כאשר מתרגמים חייבים לקחת בחשבון את אופי השפה שאליה מתרגמים ואת קהל היעד שעבורו מיועד התרגום. כאשר נצמדים למילות המקור בכל מחיר, עלול הדבר לפגום באיכות התרגום ובהצגת המסר. העיקר הוא לשמור על התוכן ולהעביר אותו באופן נאמן למקור, מבלי לדייק דווקא במילים.

בשנת תשכ"ה (1965), לאחר פטירת אמו - הרבנית חנה, החל הרבי לבאר בהתוועדויות את פירושי רש"י על התורה. עם הזמן התברר שהרבי גילה שיטה חדשה ומהפכנית בהבנת פירושו של רש"י, שביסודה העיקרון שרש"י בעצמו מדגיש בכמה מקומות - "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא". ככל שהתווספו עוד ועוד שיחות וביאורים של הרבי על פירושי רש"י, התברר שהרבי מזהה וקובע כללים שונים - עקרונות שמנחים את רש"י בפירושו על התורה. התחלתי לסכם ולנסח לעצמי את הכללים הללו, ובמרצות השנים, לאחר שהצטברו אצלי כשבעה כללים, כתבתי מאמר מקיף שכתרתו "לדרכו של הרבי מליובאוויטש בפירוש רש"י", ופירסמתי אותו בקובץ התורני "שמעתי".

כמובן ששלחתי לרבי את המאמר שפורסם. כעבור זמן מה קיבלתי הוראה בשם הרבי ממזכירו האישי, הרב חזקוני, "מאחר שההשגחה הפרטית זיכתה אותו לעסוק בכך, והצליח בידו, שיערוך קונטרס בנושא זה של 'כללי רש"י'".

התחלתי לעבוד על כך, וככל שהתעמקתי בדברים הלך והתברר שהרבי אכן קבע כללים רבים מאוד. מלאכת איסוף הכללים וניסוחם התארכה כמה שנים - מה גם שהייתי עסוק במקביל בעוד הרבה דברים - ובמהלכן היו דרבוני שונים מהרבי בעניין.

באחת הפעמים התקשר אליי הרב אפרים וולף בשם הרב חזקוני,

אף שהשתדלנו כמיטב יכולתנו לאמת כל פרט, תוכנם של הסיפורים משקף את דברי הרבי כפי שאלו הובנו בשעתו על ידי השומעים והשתמרו בזיכרונם.

MY ENCOUNTER with the REBBE

ביצוע חברי

THE JEM FOUNDATION

ואתה תצוה... להעלות נר תמיד

וסיפר לי שכתוב על ה"בית יוסף", רבי יוסף קארו, ש"המגיד" - המלאך שהיה מתגלה אליו לפרקים - בישר לו כי מן השמים זיכו אותו לחבר את השולחן ערוך, אף שאחרים היו יכולים לחברו. הבנתי שרומזים לי להזדרז בהוצאת הספר, שאם לא כן, תימסר המלאכה לאחר. עשייתי מאמץ מיוחד, ולקראת י"א בניסן תש"מ (1980) הופיעה המהדורה הראשונה של הספר "כללי רש"י". לאחר ששלחתי את הספר לרבי, זכיתי לקבל מכתב עידוד ובו ביטויים מופלאים - בין היתר כתב, "חכמה (נוסף על המלאכה גדולה) יש כאן", ואיחל שנזכה להוציא מהדורה שנייה ושלישית.

אכן, בשנת תנש"א (1991) יצאה מהדורה שנייה, ובשנת תשע"ח (2018) יצאה מהדורה שלישית ומורחבת של "כללי רש"י", ובה לא פחות משש מאות ועשרים כללים!

באחת הפעמים האחרונות שבהן זכיתי לעבור אצל הרבי בחלוקת הדולרים לצדקה - אחרי שנתן לי את הדולר הראשון ואיחל כרגיל "ברכה והצלחה" - הוסיף הרבי עוד דולר "לתת לצדקה בארץ הקודש", עוד אחד "עבור כל המשפחה", ודולר נוסף "עבור הספרים שאתה כותב". ראיתי בכך עידוד גדול ונתינת כוח להמשיך ולעסוק בעניינים הללו.

הרב טוביה בלוי הוא יו"ר מוסדות חינוך חב"ד בית חנה בירושלים, ומשפיע רוב קהילת חב"ד בשכונת נווה יעקב. הוא רואיין בביתו בחודש מנחם אב תשע"א (2011) ובחודש אייר תשע"ז (2017).

לזכות אבינו היקר הרב יעקב של מינסקי ולעילוי נשמת אמנו היקרה מרת שיינא באשע בתיה ע"ה הוקדש ע"י בנם ר' שניאור ויובד שיחיו מינסקי

השבוע לפני:

< תשי"ד (1954) — בסוף אחת השיחות בהתוועדות שבת מברכים ניסן, ביקש הרבי שישירו את הניגון הידוע על המילים "אני מאמין באמונה שלמה בבית המשוח", שכן חודש ניסן הוא "חודש הגאולה".¹ כ"ט באדר ב'

< תשי"ז (1957) — כשישה חודשים לאחר סיומו המוצלח של "מבצע סיני" - המכונה גם "מבצע קדש" - כותב הרבי לאחד מפעילי חב"ד בארץ הקודש: "ויהי רצון שימשיך בבשורות טובות... ובוזה, העניין שהזמן גרמא - חלוקת מצה שמורה, ובפרט לאנשי הצבא, שמוכרח ששנה זו יתרבה מספר האנשים שיקבלו זה מאשר בשנים שקדמו, שהרי... ההתעוררות ערה בשנה זו יותר משלפניה, נוסף על ההוראה הכללית שמוכרח הענין דמעלין בקודש דווקא".² כ"ג באדר

1 תורת מנחם יא, עמ' 177
2 אגרות קודש יד, עמ' תקיז

ההקדשות שלכם מאפשרות את המשך הפצת הגיליון השבועי.

לפרטים נוספים ולהרשמה לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל כתבו לנו: sipursheli@jemedi.org